

Το υπουργείο Παιδείας αναδιπλώνεται, το πανεπιστημιακό κίνημα ανασυντάσσεται

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΒΟΥΛΑΚΟΥ*

Έξι μόλις μήνες μετά τη δημοσίευση του λεγόμενου «νόμου-πλαισίου» για την Ανώτατη Εκπαίδευση, η κυβέρνηση σπεύδει να προλάβει την εκδήλωση νέων ταραχών στα πανεπιστήμια, τις οποίες αναμένεται να προκαλέσει η έναρξη εφαρμογής του, δεδομένου ότι ο νόμος συνάντησε και συνεχίζει να συναντά την τεκμηριωμένη απόρριψη της πλειοψηφίας της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Με αρκετή επικοινωνιακή επιδεξιότητα, ο νέος υπουργός Παιδείας κ. Στυλιανίδης δήλωνε πριν από λίγες ημέρες σε «αυθόρμητη» συνάντηση με εκπρόσωπους φοιτητών μπροστά στις κάμερες ότι, αν και «δεν πρόκειται να ανακοπεί η μεταρρυθμιστική προσπάθεια που ξεκίνησε το προηγούμενο διάστημα», η εφαρμογή του νόμου θα προχωρήσει με διάλογο και συνεννόηση, ενώ δεν αποκλείεται να υπάρξουν «διορθώσεις λαθών» και «παραλείψεων» (δήλωση 3/10/07). Ο Τύπος ερμήνευσε αμέσως τις δηλώσεις αυτές ως «αλλαγή πλεύσης του υπουργείου», «ξεδόντιασμα του νόμου της Μαρίας» έως και μετατροπή του σε «λάστιχο», ώστε να προσαρμοστεί στην πραγματικότητα. Το πανεπιστημιακό κίνημα έχει κάθε λόγο να νιώθει δικαιωμένο, έστω κι αν απέχουμε ακόμα αρκετά από την πλήρη απόσυρση αυτού του εν πολλοίς ασυνάρτητου νομοθετήματος!

Βεβαίως δεν μας διαφεύγει το ότι η υποχωρητικότητα του κ. υπουργού -υπέρμαχου άλλωστε της αναθεώρησης του άρθρου 16 και των λεγόμενων «μεταρρυθμίσεων» στην Ανώτατη Εκπαίδευση- αποτελεί προφανώς τακτική κίνηση που υπαγορεύεται από γενικότερες πολιτικές αναγκαιότητες. Η κυβέρνηση δεν αντέχει άλλη αντιπαράθεση με ένα ισχυρό πανεπιστημιακό κίνημα, το οποίο έχει ήδη στο ενεργητικό του την ανατροπή της συνταγματικής αναθεώρησης. Είναι λοιπόν αναγκασμένη να επιδεικνύει μετριοπάθεια, δεδομένης μάλιστα της ισχνης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας της και ενόψει των μεγάλων αντιπαραθέσεων που έπονται (π.χ. ασφαλιστικό). Από την άλλη όμως πλευρά, ακόμα και οι υπέρμαχοι της κυβερνητικής πολιτικής έχουν ήδη διαπιστώσει ότι πράγματι πολλές από τις βασικές διατάξεις του νέου νόμου δημιουργούν τεράστιες λειτουργικές δυσκολίες στα ήδη ταλαιπωρημένα από την υποχρηματοδότηση πανεπιστήμια. Δεν είναι λοιπόν τόσο περίεργο που μελετάται η αναβολή εφαρμογής, έως και η αναθεώρηση κεντρικών διατάξεών του. Περιορίζομαι σε μια απαρίθμηση αυτών των σημείων, τα οποία έχουν ήδη απασχολήσει το ρεπορτάζ του Τύπου τις προηγούμενες ημέρες: Η διαγραφή των αιώνιων φοιτητών, η σύνταξη των «τετραετών αναπτυξιακών συμβολαίων» μεταξύ κράτους και πανεπιστημίων, η αλλαγή του συστήματος διανομής συγγραμμάτων, το σύστημα των πιστωτικών μονάδων φαίνεται ότι αναβάλλονται προς το παρόν. Μεγάλες δυσκολίες παρουσιάζει επίσης η εφαρμογή των νέων διατάξεων για το άσυλο, καθώς και για τα νέα εκλεκτορικά του διδακτικού προσωπικού. Ειδικά στα τελευταία, η εμπειρία είναι ήδη πικρή, αφού η αποχή μεγάλου αριθμού εξωτερικών εκλεκτόρων (τους οποίους προβλέπει ο νέος νόμος) καθιστά προβληματική την πραγματοποίηση των κρίσεων.

Αξίζει ωστόσο να γίνει μια εκτενέστερη αναφορά στην προώθηση του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας ή, αλλιώς, του συστήματος αξιολόγησης της Ανώτατης Παιδείας. Κι αυτό επειδή η αρνητική στάση του πανεπιστημιακού κινήματος απέναντι στην «αξιολόγηση» παρεξηγήθηκε όσο καμία άλλη θέση του. Δυστυχώς, στη δημόσια συζήτηση των προηγούμενων χρόνων δεν αναδείχθηκε επαρκώς το γεγονός ότι η αξιολόγηση αποτελεί ήδη καθημερινή πρακτική στα πανεπιστήμια και αυτόνομο μέρος της ακαδημαϊκής ζωής - τόσο η αξιολόγηση των φοιτητών όσο και των διδασκόντων, οι οποίοι περνούν ολόκληρη σειρά σκληρών κρίσεων μέχρι ν' αποκτήσουν το καθεστώς της μονιμότητας και να εξελιχθούν. Όλες αυτές οι αξιολογήσεις έχουν βεβαίως αυστηρά ακαδημαϊκό χαρακτήρα, στηρίζονται δηλαδή σε εσωτερικά κριτήρια της διαδικασίας παραγωγής και μετάδοσης της επιστημονικής γνώσης. Ως εκ τούτου, όταν το πανεπιστημιακό κίνημα απορρίπτει τα σχέδια για τη δημιουργία ενός πρόσθετου «συστήματος διασφάλισης ποιότητας» δεν το κάνει επειδή αρνείται την αξιολόγηση γενικώς, αλλά επειδή εκτιμά ότι το συγκεκριμένο ποσοτικοποιημένο σύστημα αξιολόγησης των πανεπιστημίων θα οδηγήσει σε ενίσχυση των τάσεων εμπορευματοποίησης της Ανώτατης Παιδείας και ενδέχεται, παρά τις κυβερνητικές «διαβεβαιώσεις» περί του αντιθέτου, να συνδεθεί με τη χρηματοδότηση των Ιδρυμάτων. Ενδεικτικό των πραγματικών κυβερνητικών προθέσεων είναι το γεγονός ότι στο κατατεθειμένο νομοσχέδιο για τα μεταπτυχιακά περιλαμβάνεται η διατήρηση των τελευταίων με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης!

Ανοιχτό παραμένει επίσης το ερώτημα πόσο ανεξάρτητη μπορεί να είναι η κατά νόμον ανεξάρτητη «Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας», όταν ο πρόεδρος της διορίζεται από τον υπουργό! Είναι άραγε τυχαίο το ότι δεν έχει ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση των ανάλογων ανεξάρτητων Αρχών; Ήδη πολλά πανεπιστημιακά Τμήματα αρνούνται να υιοθετήσουν με αυτούς τους όρους το σύστημα εσωτερικής αξιολόγησης, δεδομένου μάλιστα ότι τα «κριτήρια» και οι «οδηγίες εφαρμογής» που εξέδωσε η εν λόγω Αρχή διαπνέονται φανερά από μίαν αναχρονιστική και αντιακαδημαϊκή αντίληψη για την ποιότητα της εκπαίδευσης. Επικεντρώνονται στην «πειθάρχηση» φοιτητών και διδασκόντων, ισοπεδώνουν πλήρως τις διαφορές μεταξύ φυσικών, ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, ενώ δεν περιλαμβάνουν μια σειρά δεικτών με μεγάλη ακαδημαϊκή σημασία, όπως τον βαθμό αυτοτέλειας των πανεπιστημίων, τη δημοκρατική λειτουργία και την ελευθερία του λόγου, ούτε συνυπολογίζουν την επάρκεια της κρατικής χρηματοδότησης για υποδομές, λειτουργικές δαπάνες, διοικητική στήριξη, προσλήψεις μελών ΔΕΠ, ενίσχυση της βασικής έρευνας κ.ο.κ. Αντιθέτως, επιβραβεύουν μη επιστημονικά κριτήρια όπως η «βιωσιμότητα», η «ανταγωνιστικότητα στην αγορά» και η «οικονομική αξιοποίηση» των προσφερόμενων «εκπαιδευτικών υπηρεσιών».

Η φετινή μείωση των δαπανών για την παιδεία υποδεικνύει με σαφήνεια τα όρια της «νέας στάσης» του υπουργείου Παιδείας. Εντούτοις, η «στροφή» αυτή δημιουργεί τις συνθήκες για την είσοδο του πανεπιστημιακού κινήματος σε μια νέα φάση, αφού ανοίγει κάποια περιθώρια διαπραγμάτευσης και έλλογης συζήτησης, τα οποία είχε εξαλείψει η προηγούμενη ηγεσία του υπουργείου. Ηδη ο νέος νόμος καρκινοβατεί. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το ισχυρότερο όπλο του πανεπιστημιακού κινήματος θα είναι η πληρέστερη επεξεργασία των θέσεων του για μια καλύτερη δημόσια και δωρεάν πανεπιστημιακή εκπαίδευση και η έμφαση στην υπεράσπιση της αληθινής αυτοτέλειας των Ιδρυμάτων, ακόμα και με αγωνιστικά μέσα εάν χρειαστεί. Ο,τι κι αν λένε οι λάτρεις των οικονομικών δεικτών, οφείλουμε να αναδείξουμε σήμερα το αυτονόητο: Η τήρηση του όρκου που δώσαμε να υπηρετούμε την επιστημονική αλήθεια είναι αδύνατη χωρίς την ανεξαρτησία της έρευνας και της διδασκαλίας από εξωεπιστημονικές, αγοραίες λογικές και διαδικασίες.

* Πρόεδρος εν. φορέα Διδασκόντων Φιλοσοφικής Σχολής Παν. Κρήτης